

Sygn. akt V CSK 63/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 stycznia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Lech Walentynowicz (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa E. H.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 24 stycznia 2013 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 13 września 2011 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. przyznaje adw. A. S. od Skarbu Państwa -
Sądu Apelacyjnego kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset)
złotych powiększoną o 23% podatku VAT tytułem
wynagrodzenia za udzielenie powodowi z urzędu
nieopłaconej pomocy prawnej w postępowaniu
kasacyjnym.**

Uzasadnienie

E. H. wniósł o zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. 200 000 zł z ustawowymi odsetkami.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 22 marca 2011 r. oddalił powództwo. Ustalił, że powód, urodzony 18 kwietnia 1944 r., w okresie od dnia 1 września 1971 roku do dnia 31 października 1979 r. pracował w Ośrodku Badawczo - Rozwojowym Gospodarki Energetycznej w K. na stanowisku technika mechanika. Od dnia 11 czerwca 2002 r. do dnia 4 października 2004 r. był zarejestrowany jako bezrobotny w Powiatowym Urzędzie Pracy w K. Ponownie zarejestrował się w dniu 30 marca 2006 r. Dnia 3 lutego 2009 r. wystąpił z wnioskiem do organu rentowego o przyznanie mu prawa do emerytury. Zakład Ubezpieczeń Społecznych - Oddział w C. decyzją z dnia 19 lutego 2009 r. odmówił powodowi prawa do emerytury, ponieważ nie udokumentował on wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego. Wykazał jedynie 16 lat, 1 miesiąc i 4 dni okresów składkowych. Od decyzji tej powód odwołał się do Sądu Okręgowego, który wyrokiem z dnia 16 lipca 2009 r. oddalił odwołanie. Od tego wyroku powód wniósł apelację, którą Sąd Apelacyjny oddalił wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2010 r., podzielając stanowisko, że powód nie wykazał co najmniej dwudziestoletniego okresu składkowego i nieskładkowego, zatem nie mógł skutecznie ubiegać się o przyznanie prawa do emerytury.

Sąd Okręgowy przyjął, że powództwo nie mogło być uwzględnione z uwagi na brak podstaw prawnych. Autonomiczność i odrębność przepisów prawa ubezpieczeń społecznych wobec przepisów prawa cywilnego sprawia, że do stosunków ubezpieczenia społecznego dopuszcza się tylko w drodze wyjątku stosowanie regulacji cywilistycznych, a przepisy ustaw o ubezpieczeniach społecznych nie przewidują możliwości zwrotu uiszczonych składek.

Powód wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego. Odwołał się do przepisów Konstytucji, podkreślając, że zapłacone składki stanowią jego własność, która podlega zwrotowi.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 13 września 2011 r. oddalił apelację i zasądził od powoda na rzecz pozwanego 2 700 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Podzielił ocenę Sądu Okręgowego, że składki zusowskie, jako danina publiczno-prawna, uregulowana autonomicznymi przepisami, nie podlegają zwrotowi. Powód powoływał się na wyrządzenie mu szkody przez pracowników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych czy też funkcjonariuszy Państwa, którzy „zwracają dobra Kościołowi Katolickiemu, a odmawiają zwrotu zapłaconych przez powoda składek”. Sąd Apelacyjny uznał jednak, że odpowiedzialność pozwanego z tytułu czynów niedozwolonych (art. 415 i nast. k.c.) nie powstała ze względu na brak przesłanki bezprawności. Również przepisy o ochronie własności (art. 222 k.c.) nie mają zastosowania, bowiem wpłacone fundusze nie stanowią własności powoda. Składki na ubezpieczenie emerytalne odprowadzane do funduszu nie są prywatną własnością członka funduszu, ale, z uwagi na ich przeznaczenie, mają publicznoprawny, ubezpieczeniowy charakter, który zachowują nadal po przekazaniu przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ich części do funduszu. Środki na ubezpieczenie społeczne są przeznaczane na wypłatę świadczeń dla wszystkich ubezpieczonych podmiotów. Sąd Apelacyjny przyjął też, że nie znajduje zastosowania eksponowany przez powoda art. 337 k.c. Podkreślił, że nawet pomijając fakt, iż powód nie jest samoistnym posiadaczem wpłaconych składek, roszczenie o ochronę posiadania wygasa z upływem roku od chwili naruszenia.

Powód wniósł skargę kasacyjną, w której zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego, mianowicie art. 410 § 2 k.c., art. 64 Konstytucji oraz art. 27 pkt 2 (chodzi zapewne o art. 27 ust. 1 pkt 2) ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jedn. tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) w związku z art. 67 ust. 1 Konstytucji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 410 § 2 k.c. jest nietrafny. Przepis ten definiuje świadczenie nienależne. Powód bliżej nie określa, na czym miałyby polegać nienależność uiszczonych przez niego składek na ubezpieczenie społeczne, można jednak sądzić, że chodzi mu o sytuację, gdy zamierzony cel świadczenia nie został

osiągnięty (*condictio causa data causa non secuta*). Sąd Najwyższy przyjął w wyroku z dnia 21 października 2008 r., II UK 71/08 (OSNP 2010, nr 7-8, poz. 104), że przepisy lub instytucje prawa cywilnego mogą być stosowane na gruncie ubezpieczeń społecznych tylko na podstawie wyraźnego przepisu prawa ubezpieczeń społecznych. Autonomiczność i odrębność przepisów prawa ubezpieczeń społecznych wobec przepisów prawa cywilnego sprawia, iż na gruncie stosunków ubezpieczenia społecznego dopuszcza się tylko na zasadzie wyjątku stosowanie wskazanych *expressis verbis* regulacji cywilistycznych. Według Sądu Najwyższego, żadne nienależnie zapłacone składki z określonego ważnego lub nieważnego stosunku ubezpieczenia nie nabywają charakteru świadczeń nienależnych organowi rentowemu w rozumieniu art. 410 k.c. także dlatego, że wszelkie należności opłacone tytułem składek na ubezpieczenie społeczne podlegają na wniosek ich płatników zwrotowi w terminach określonych w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych. Obecnie problematyka zwrotu nienależnie opłaconych składek jest uregulowana w art. 24 ust. 6a - 6h ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W konsekwencji należy zatem przyjąć, że przepis o nienależnym świadczeniu (art. 410 k.c.) nie ma zastosowania do żądania zwrotu nienależnie pobranej – zdaniem powoda – składki na ubezpieczenie emerytalne.

Nie jest też trafny zarzut naruszenia art. 64 Konstytucji, który w trzech ustępach określa konstytucyjną ochronę prawa własności, innych praw majątkowych oraz prawa dziedziczenia. Sąd Najwyższy podkreślił w wyroku z dnia 4 czerwca 2008 r., II UK 12/08 (OSNP 2009, nr 21-22, poz. 291), że składki na ubezpieczenie emerytalne odprowadzane do funduszu nie są prywatną własnością członka funduszu, a pochodzą z podziału przekazywanej Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych składki na to właśnie ubezpieczenie i przeliczone na jednostki rozrachunkowe stanowią podstawę nabywania przez członka funduszu uprawnień częściowych do przyszłej emerytury do czasu nabycia prawa do całości środków zgromadzonych na indywidualnym koncie. Zatem składka emerytalna, z uwagi na jej przeznaczenie na tworzenie funduszu emerytalnego, posiada publicznoprawny ubezpieczeniowy charakter, który zachowuje nadal po przekazaniu przez Zakład jej części do funduszu (por. także uzasadnienie posiadającej moc zasady prawnej

uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2006 r., III CZP 121/05, OSNP 2007, nr 3-4, poz. 50).

Bezprzedmiotowy jest wreszcie zarzut naruszenia art. 27 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 67 ust. 1 Konstytucji. Pierwszy z tych przepisów uzależnia przysługiwanie emerytury od łącznego spełnienia przesłanki osiągnięcia wieku emerytalnego (powód spełnił tę przesłankę) oraz istnienia okresu składkowego i nieskładkowego wynoszącego co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, z zastrzeżeniem art. 27a (powód nie spełnił tej przesłanki). Zgodnie natomiast z art. 67 ust. 1 Konstytucji, „Obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa.”. Powód twierdzi mianowicie, że przepis ten formułuje tylko jedną przesłankę przysługiwania prawa do emerytury, podczas gdy w art. 27 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych niezgodnie z Konstytucją sformułowano jeszcze drugą przesłankę – wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego. Niezależnie od tego, że zarzut ten jest nietrafny (zob. powołany wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2008 r., II UK 12/08 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2010 r., III UK 5/10, OSNP 2012, nr 3-4, poz. 43), mógł on być ewentualnie powoływany w postępowaniu o przyznanie powodowi prawa do emerytury, a nie w niniejszej sprawie o zwrot składek jako świadczeń nienależnych.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.